

Работа отдела редких изданий и диссертаций библиотеки нашего вуза по созданию коллекций направлена на наиболее полное отображение богатства фонда редких книг, что в перспективе выступит основой музейно-коллекционного экспоната нового ресурсного комплекса “Научная библиотека Национального университета “Юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого”.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОБОТУ ВІДДІЛІВ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ

З.М. Карась, Нац. ун-т “Юрид. акад.
України ім. Ярослава Мудрого”

Розповсюдженість та доступність застосування інформаційних технологій привели до суттєвих змін у діяльності бібліотек, які пов’язані з упровадженням нових форм обслуговування користувачів. Нині бібліотеки перетворюються із книгосховищ друкованих видань на автоматизовані центри, електронні бібліотеки, доступ до яких надається через телекомунікаційні мережі.

Як показує практика останніх років, читачі здебільшого приходять до бібліотеки не тільки за книгами, а й отримати необхідну інформацію чи електронний ресурс. Завдяки автоматизованим процесам бібліотека поступово трансформується в центр створення інформаційних електронних ресурсів, зберігаючи в той же час повсякденні функції з обслуговування користувачів друкованими виданнями.

У зв’язку з цим відділ рідкісних видань і диссертцій Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого” ставить перед собою, як мінімум, дві мети: з одного боку, збереження фонду, а з іншого – поступове переведення його на електронні носії. Нагальна потреба в оцифруванні документів зростає із року в рік і пов’язана передусім із підвищенням попиту серед користувачів електронних копій. Для вирішення завдань електронного копіювання рідкісних видань ство-

рено автоматизоване робоче місце, оснащене спеціалізованим устаткуванням і програмним забезпеченням. Більш активному процесу оцифрування рідкісних видань сприяє співпраця з Центром інформаційних технологій нашого вузу. У результаті обговорення цього питання прийнято рішення про об'єднання зусиль у поетапному здійсненні страхового копіювання рідкісних книг. Визначені пріоритети відбору для сканування, відібрані рідкісні видання за наступними параметрами: хронологія; єдиний екземпляр у фонді; ветхі книги, а також видання, які користуються особливим попитом у читачів. Після відбору матеріалів документ сканується, а потім обробляється для досягнення необхідної якості та переведення його в формат “дежавю” Центром інформаційних технологій нашого вузу. Таким чином, оцифрування рідких книг дозволяє розширити можливості доступу користувачів до старих видань, а також дає змогу зберегти оригінал.

Після обстеження фонду на ветхість і пошкодження, вивчення читацького попиту були обрані пріоритетні напрями оцифрування раритетних видань, а саме:

- “Харківська правова школа”;
- “Кращі дореволюційні підручники з галузей права”;
- “Золоті сторінки світової правової думки”.

Наступним етапом оцифрування рідкісних видань стала підготовка спільно з Центром інформаційних технологій тематичних дисків за окремими галузями права, зокрема: кримінальне право, цивільне право, адміністративне право, конституційне право, теорія та історія права, криминологія тощо. У межах дослідження співробітниками відділу наукової спадщини вчених харківської правової школи підготовлені електронні копії тематичних підборок “Смертна кара”, “Вчення про правопорушення”, “Статути”. Розроблені і оформлені електронні біографічні довідники з творчості видатного харківського правознавця, теоретика права Миколи Івановича Палієнка, а також відомого цивіліста Володимира Миколайовича Гордона тощо. Робота зі створення електронних копій продовжується. Нині уже оцифровано 4000 рідкісних книг. Плануємо оформити ці страхові копії видань як базу даних з правом інтелектуальної власності університету на ресурс.

Беруть активну участь у формуванні електронної бібліотеки рідкісних видань наші читачі. Вони дарують бібліотеці електронні копії своїх наукових праць, різноманітні документи правової спрямованості на електронних носіях, наприклад, біографічні нариси, збірки, статті, законодавчі акти тощо. Завдяки такій співпраці створено електронний ресурс “Історія Української держави”, у структурі якого монографії, архіви та матеріали судової практики, у цілому майже 200 повнотекстових документів.

Формування електронних каталогів бібліотек, у тому числі і ретроспективних, дає можливість ученим знайти інформацію про будь-яку рідкісну та цінну книгу, необхідну для їх наукових досліджень. Проте самі книги майже недосяжні для широкого загалу читачів. Створення електронних копій книг дозволяє збільшити можливість одержання раніше недоступного документа. Однак разом із цим виникають і деякі проблеми при ознайомленні з електронним носієм авторського права, існує потреба у створенні регіонального Єдиного фонду електронних копій, що допоможе вирішити наступні завдання:

а) виключити можливість дублювання при оцифруванні документів;

б) налагодити механізм обміну копіями між вузами;

в) здійснити разове сканування документів, представлених у фондах більшості бібліотек;

г) надати можливість користувачам отримати інформацію в електронному каталозі з бібліографічного опису і зв'язати його з електронною копією (зв'язок між описом і копією).

д) передбачити певні рівні доступу до електронних копій: користування електронними копіями в бібліотеці, виключаючи можливість копіювання; фрагментом електронної копії (ЕК), оцінюючи її якість та можливість замовити за ЕК.

За оцінкою наших користувачів, робота, що проводиться з оцифрування фонду, дуже корисна, дасть змогу мати вільний доступ до ресурсів рідкісних книг і стане потужним внеском нашої бібліотеки у виконання Національної програми “Бібліотека – XXI”.

Проблемні питання, характерні і для інших бібліотек, стосуються наступного: технічного забезпечення – придбання

високоякісних апаратів сканування; юридичного супроводу – основною проблемою залишається відсутність законодавчих заasad можливості продажу дисків, тому що перелік платних послуг бібліотек відстає від потреб сьогодення. Вважаємо, що поступове вирішення окреслених проблем виведе бібліотеки на більш сучасний рівень роботи.

ЦІННІ ВИДАННЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ НАУКИ СЛОБОЖАНЩИНИ 18-19 ст.

І.В. Киричок, Т.В. Костюкевич,
наук. біб-ка Харків. нац. мед. ун-ту

Історія формування фонду Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) пов'язана із відкриттям у 1805 р. Імператорського Харківського університету з чотирма факультетами, один з яких був медичний. На цьому факультеті створювались кафедральні бібліотеки, фонд яких формувався із особистих зібрань та праць учених кафедр, дарувань та пожертвувань. Частина книжкових фондів кафедр факультету, пройшовши всі етапи реорганізації, стали базою для створення бібліотеки медичного інституту, а згодом – медичного університету.

Фонд НБ ХНМУ, що формується більше 200 років, налічує понад 1 млн екземплярів, серед яких колекції раритетних рукописів і друкованих видань, датованих XVII-XVIII ст. (майже 3 тис. екз.). Є у фонді іноземні видання, найстаріше з яких датоване 1672 р. Тому в бібліотеці виділено фонд рідкісних та цінних книг (видання до 1900 р.).

У фонді є цінні видання з приватних бібліотечних колекцій відомих учених-медиків. Про це свідчать виявлені на документах особисті печатки видатних вчених: В.Я. Данилевського, Д.К. Родзаєвського, С.М. Компанейця, І.П. Щелкова, С. Алферева, М.А. Попова, В.Ф. Грубе, Н.С. Бокаріуса, В.В. Фавра, В.П. Крилова,